

Idrett, innovasjon og sosial inkludering

Fremveksten av Mixed Martial Arts i Norge

Anne Tjønn dal

Nord Universitet, Norge
<anne.tjonndal@nord.no>

Abstract

*Sport, Innovation and Social Inclusion:
The Emergence of Mixed Martial Arts in Norway*

Using social innovation as a theoretical framework, this article investigates who participates in Norwegian Mixed Martial Arts (MMA) clubs; if the emergence of MMA contributes to increased social inclusion in Norwegian sport; and finally, if and how the emergence of MMA can be interpreted as social innovation. These topics are investigated through a quantitative analysis of Norwegian MMA practitioners. Members of the Norwegian Mixed Martial Arts Federation (NMMAF) were recruited for an electronic survey and 369 respondents were included in the analyses. Descriptive analyses along with a linear regression analyses were performed. The results indicate that men between 20–30 years of age dominates as participants in Norwegian MMA clubs. Additionally, the results indicate that women with higher education participate more frequently compared to women with limited education, while the relationship is reversed for men. The article concludes that while the emergence of Mixed Martial Arts in Norway can be described as an innovation process, it is unclear to what degree it can be interpreted as social innovation. The results indicate that the participation patterns in Norwegian MMA clubs reflect existing tendencies in other Norwegian sports, and the MMA does not appear to contribute to increased social inclusion in Norwegian sport today.

Keywords: sport, innovation, social innovation, combat sport, social exclusion, mixed martial arts

Introduksjon

Sosial ekskludering og ulikhet er en av de mest komplekse samfunnsutfordringene i Norge i dag (Fangen, 2009). Hittil har norsk forskning på sosial ekskludering hovedsakelig fokusert på to arenaer: arbeidsliv og utdanning (Heggen, 2003). Disse utgjør viktige samfunnsarenaer, men sosial ekskludering er også en betydelig utfordring i andre deler av sosialt liv. Idretten er et eksempel på en slik arena, hvor muligheter for deltakelse, tilgang til aktivitet, trening og konkurranse er preget av sosiale ekskluderingsmekanismer og ulikhet (Spaaij, 2009, 2011; Myrli og Melhus, 2015). Noen norske studier tyder på at sosial ekskludering og ulikhet i idrettsdeltakelse ikke bare er vedvarende, men også ser ut til å øke (Bakke, Solheim og Hovden, 2016; Strandbu et. al., 2017). Dette er noe av bakgrunnen for at økt sosial inkludering og utjevning av sosiale forskjeller er en sentral del av den nasjonale idretts- og velferdspolitikken (Meld. St.19; Meld.St. 26), og et uttalt idrettspolitisk mål fra Norges Idrettsforbund (NIF¹). Til tross for at sosial ekskludering er en internasjonal utfordring for moderne idrett (Donnelly og Coakley, 2002; Collins, 2014) blir idretten ofte fremhevet som en aktør som kan skape positiv og varig sosial endring (Rafoss og Tangen, 2017; Spaaij, Magee og Jeanes, 2014). De positive sosiale utfallene man tenker at idretten skal skape for samfunnet inngår ofte i politiske agendaer som for eksempel helse, integrering, sosial inkludering, urban utvikling og kriminalitetsforebygging (Kidd, 2008; Coalter, 2007; Walseth og Fasting, 2004). På denne måten blir idrettsdeltakelse knyttet til positive verdier og for barn og ungdoms utvikling, som for eksempel opplæring i demokrati og frivillighetskultur (Seippel, 2016; Hjelseth, 2016a, 2016b). Slik blir deltakelse i organisert idrett forstått som en arena hvor sosial verdi og samfunnsmessig utvikling kan skapes (Jarvie, 2006).

Potensialet idretten har til å være en driver for sosial utvikling brukes ofte som et argument for at deltakelse i organisert idrett kan bidra til inkludering i sosialt samfunnsnivå og være positivt for blant annet integrering av etniske minoriteter og innvandrere (Coaffee, 2008; Goff, McCormick og Tollison, 2002). Selv om man har en nøktern tilnærming til hvorvidt idretten bidrar (og kan bidra) til slike positive sosiale utfall, fremhever Strandbu, Stefansen og Smette (2016) at gleden ved å delta i idretten (for individet her og nå), og den viktige plassen idretten har i

1 Forkortelsen NIF blir brukt i denne artikkelen.

jevnalderfelleskap for barn og unge, utgjør gode grunner til å sikre lik mulighet til deltakelse i befolkningen.

I idretten gjør sosial ekskludering seg gjeldende gjennom en skjevfordeling av hvilke grupper i befolkningen som har mulighet og tilgang til å delta i aktiviteter og konkurranser (Collins, 2014; Donnelly og Coakley, 2002; Donnelly og Harvey 1996). Historisk har idretten vært preget av ekskluderingsmekanismer og marginalisert både barn og kvinners muligheter til deltakelse (Goksøyr, 2008; Tjønndal, 2016c). Fortsatt er det signifikante sosiale forskjeller i hvem som deltar i organisert idrett (Santos, Escuales og Mota, 2004; Seippel, 2005). Sosiale forskjeller påvirker også barn og unges muligheter for deltakelse (Enjolras og Wollebæk, 2010), hvilke barn og ungdom som rekrutteres, og hvem som faller fra idretten (Myrli og Mehus, 2015). Menn deltar fortsatt i noe større grad enn kvinner og personer med høy utdanning og høy inntekt er mer aktive idretten sammenlignet med personer med lavere sosioøkonomisk status (NIF, 2017; Breivik, 2013). Foreldres sosioøkonomiske status påvirker også hvor aktive barn og ungdom er i organisert idrett (Samdal et al., 2012; Bakke, Solheim og Hovden, 2016). Med dette utgangspunktet er det tydelig at idretten, slik den organiseres og utøves i dag, ikke klarer å møte de sammensatte utfordringene knyttet til sosial ekskludering effektivt nok. Sosial ekskludering truer individers demokratiske rett til lik tilgang og mulighet for deltakelse i idretten (Santos, Escuales og Mota, 2004; Tjønndal, 2017).

For å realisere de krevende politiske målene om 'idrettsglede for alle' (NIF, 2017) ser fornyeelse og endring ut til å være nødvendig. Rafoss og Tangen (2017) fremhever at den norske idrettsmodellen slik den fremstår i dag, ikke er egnet for dagens (og morgendagens) samfunn. Idealene som ligger til grunn for idrettsmodellen er i utakt med tiden, og tar ikke hensyn endringer i befolkningens aktivitetsmønster og idrettslige utfoldelse. For å modernisere den norske idrettsmodellen kan en innovasjon være en mulig endringsstrategi. Innovasjon, i form av nye arbeidsmåter, nye organiseringsformer og fremvekst av nye idrettsaktiviteter, kan være et fruktbart verktøy for å oppnå en mer åpen og inkluderende idrett. Gjennom endring og fornyelse kan også nye idrettsaktiviteter vokse frem og bidra til et større og mer mangfoldig idrettstilbud. På denne måten kan det tenkes at slike nye aktiviteter kan bidra til større sosial inkludering i idretten gjennom å appellere til grupper i befolkningen som tidligere ikke har deltatt i idrett. I denne artikkelen belyses disse temaene gjennom en studie av fremveksten av den nye idretten Mixed Martial

Arts (MMA²) i Norge og individene som velger å delta i denne idretten. Artikkelen drøfter følgende problemstillinger: (1) *Hvem deltar i norsk Mixed Martial Arts?* (2) *Bidrar MMA til økt inkludering ved å appellere til grupper som er underrepresentert i idretten?* Og (3) *hvordan og på hvilken måte kan fremveksten av Mixed Martial Arts forklares som sosial innovasjon?*

For å belyse disse problemstillingene har artikkelen en todelt struktur. I første halvdel belyses artikkelens første og andre problemstilling. Disse besvares gjennom en analyse av deltakerne i norsk MMA og hvilke faktorer som influerer deres deltakelse i denne idretten. Datamaterialet er basert på en elektronisk spørreundersøkelse av medlemmer i norske MMA-klubber. Ved å få innsikt i hvem deltakerne i norsk MMA er kan man si noe om hvorvidt deltakermassen i denne nye idretten domineres av grupper i befolkningen som allerede er godt representert i den organiserte idretten, eller om denne nye aktiviteten ser ut til å appellere til underrepresenterte grupper. I studien kontrolleres det også for deltakernes aktivitetsnivå og tidligere idrettsbakgrunn for å få kunnskap om de som deltar er individer som allerede er aktive (og som bare har endret aktivitetsmønster), eller om det er personer som har gått fra å være inaktive til å bli aktive. I andre halvdel drøftes artikkelens tredje problemstilling. Med utgangspunkt i de teoretiske perspektivene på sosial innovasjon som presenteres drøftes hvordan og på hvilke måter utviklingen av MMA i Norge kan beskrives som en sosial idrettsinnovasjon. I neste del av artikkelen gis en kort beskrivelse av konteksten for studien; fremveksten av Mixed Martial Arts i Norge.

Fremveksten av Mixed Martial Arts i Norge

Moderne Mixed Martial Arts slik det konkurreres i og utøves i dag, kan både forstås som en ny idrett og som et gammelt fenomen. Noen tillegger MMA en historisk utviklingslinje som er tilnærmet lik boksing og bryting (se f.eks. Gems, 2014), og hevder at denne idretten stammer fra pankration i antikkens Hellas og de første olympiske lekene. Det Norske Mixed Martial Arts Forbundet (NMMAF) argumenterer selv for en slik utviklingslinje (NMMAF, n.d.a). Moderne MMA kan også forstås som et resultat av en økende kommersialisering og profesjonalisering av idretten, og hvordan disse utviklingstrekkene påvirker moderne kampsport. I en tid hvor idrettsprestasjoner stadig skal være mer spektakulære er kan-

2 Forkortelsen MMA blir brukt i denne artikkelen.

skje brutaliteten i profesjonell MMA kanskje mer salgbar enn knockou-
tene i proffboksing, kickboksing og andre profesjonaliserte kampsporter.
Dette kan være deler av forklaringen bak MMAAs økende popularitet.

Siden midten av 1990-tallet har MMA vokst både som konkurrans-
eidrett og som rekreasjonsaktivitet (Buse, 2005; Spencer, 2009, 2011;
Abramson og Modzelewski, 2011). MMA kan beskrives som en idrett
basert på en kombinasjon av kampsport-teknikker fra vestlige og østlige
kampsportdisipliner, hvor reglene for kampene tillater et mye bredere
spekter av teknikker enn hva som vanligvis tillates i hver enkelt kamp-
sport (Downey, 2007). Som konkurranseform arrangeres de mest presti-
sjetunge MMA-kampene gjennom det internasjonale MMA-forbundet
‘Ultimate Fighting Contest’ (UFC³). UFC⁴ ble etablert i 1993 og har vært
en sentral aktør i utviklingen av moderne MMA, og organisasjonen ut-
gjør nå den største profesjonelle MMA-promotøren i verden (Channon
og Matthews, 2015; Garcia og Malcom, 2010).

I Norge startet utviklingen av MMA på slutten av 90-tallet med stif-
telsen av klubber som blant annet Scandinavian Brazilian Jiu Jitsu Aca-
demy (SBJJA) i Oslo i 1997 og Trondheim Fight Gym i 1999. Det Nor-
ske Mixed Martial Arts Forbundet (NMMAF⁵) ble stiftet 6 februar 2011
(NMMAF, n.d.a). Svenskene var noe tidligere ute og i 2004 var det re-
gistrert 2000 aktive MMA utøvere i Sverige. Det Svenske Mixed Martial
Arts Forbundet (SMMAF) ble dannet i 2007 og fikk innpass i det sven-
ske Budo og Kampsportforbundet allerede i 2008 (SMMAF, n.d.). Det
norske MMA forbundet er ikke en del av Norges Idrettsforbund eller
Norges Kampsportforbund⁶. Å stå utenfor NIF, slik NMMAF gjør, har
økonomiske, organisatoriske og kulturelle betydninger for norsk MMA.
Statsstøtten til organisert idrett kanaliseres gjennom NIF, og ved å stå
utenfor NIF-systemet har ikke NMMAF krav på den samme økonomis-
ke støtten som andre idrettsforbund som er underlagt NIF – eksempe-
lvis Norges Bokseforbund (NBF) og Norges Bryteforbund. Videre er
idrettsforbund under NIF bundet opp til deres organisasjonskart. Ved
å stå utenfor NIF trenger ikke NMMAF å forholde seg til disse orga-
nisatoriske strukturene og systemene slik andre idrettsforbund i Norge
må. De er heller ikke bundet til å følge NIFs idrettspolitiske mål, aktivi-
tets- og organisasjonsverdier (NIF, 2017). NIFs monopol på organisert
idrett har konsekvenser for NMMAF utover det økonomiske aspektet.

3 Forkortelsen UFC blir brukt i denne artikkelen.

4 Les mer her: <http://www.ufc.com/discover/ufc>

5 Forkortelsen NMMAF blir brukt i denne artikkelen.

6 Norges Kampsportforbund er underlagt NIF som et særforbund.

Konsekvensene er også sosiale, å stå utenfor NIF gjør det vanskelig å legitimisere MMA som idrett i Norge.

I 2017 hadde NMMAF 67 registrerte klubber. Dette er et relativt høyt antall medlemsklubber med tanke på at denne idrettsorganisasjonen kun har eksistert i fem år. Veksten i registrerte klubber i forbundet kan forstås som en indikator på at MMA har en økende popularitet i Norge. Til sammenligning har Norges Bryteforbund, som er en langt mer tradisjonsrik kampsport i den norske konteksten, 63 registrerte medlemsklubber (NIF, 2017). Likevel kan det være vanskelig å nøyaktig stadfeste hvor mange i Norge som trener og konkurrerer aktivt i MMA. Da NMMAF ikke er en del av Norges Idrettsforbund er organisasjonen heller ikke en del av NIFs medlemsregister. Det er ingen tidligere norske undersøkelser av medlemsmassen i NMMAF å støtte seg på. NMMAF oppgir selv at de har rundt 4500 medlemmer (NMMAF, 2013). Man kan anta at økningen i medlemsklubber i NMMAF siden deres oppstart i 2011 reflekterer en betraktelig økning i antall personer som trener MMA, enten som rekreasjon eller som konkurransetidrett (NMMAF, 2012, 2013). Det er spesielt tre karakteristika ved MMA som gjør dette til et interessant empirisk utgangspunkt for denne artikkelen. For det første er denne idretten organisert utenfor Norges Idrettsforbund. For det andre har MMA økt betraktelig i antall medlemsklubber siden stiftelsen av NMMAF i 2011, og for det tredje er denne idretten en relativt ny konkurransetidrett i norsk sammenheng⁷.

Teoretiske perspektiver på sosial innovasjon

Innovasjon er et veletablert forskningsfelt (Baregheh et al., 2009; Evers og Ewert, 2015; Ferriani, Garnsey og Probert, 2008), men det er fortsatt relativt få studier som undersøker innovasjon i idretten. Forskning knyttet til idrett og innovasjon har så langt vært sprikende i tematikk og vært preget av stor metodisk variasjon (Tjønnadal, 2018; Cohen og Peachy, 2015; Balmer, Pleasence og Nevill, 2012). Både i innovasjonsforskning generelt, og forskning på idrett og innovasjon, benyttes et mangfold av definisjoner på hva innovasjon er. Det finnes løse definisjoner, som for eksempel McKeowns (2008) definisjon «new stuff that is made useful», og smalere og mer begrensede definisjoner, som for eksempel Sørensen og Torfings (2011:849) beskrivelse av innovasjon som:

⁷ Profesjonelle MMA-kamper er fortsatt forbudt i Norge.

An intentional and proactive process that involves the generation and practical adoption and spread of new and creative ideas, which aim to produce a qualitative change in a specific context.

Selv om definisjonene er varierende, er det fire aspekter som er gjennomgående i de fleste beskrivelser av innovasjonsbegrepet. For det første innebærer innovasjon *utvikling av nye ideer* (Eggers og Singh, 2009). Disse ideene skal ofte være et svar på et konkret problem. For det andre innebærer innovasjon at man *velger ut de 'beste' ideene*. Det handler om å identifisere ideene som er store nok til å føre til signifikante endringer, men samtidig realistiske å gjennomføre (Sørensen og Torfing, 2012). For det tredje beskriver de fleste innovasjonsdefinisjoner en *implementeringsfase*. Man må omarbeide ideen til en ny praksis, organisering, tjeneste eller produkt (Willumsen, Sirnes og Ødegård, 2015; Sirnes, 2015). Til slutt må man *spre innovasjonen* videre. Dette kan være innad i organisasjonen eller ut til andre, eksterne aktører (Fagerberg, 2013). Med dette utgangspunktet kan man beskrive idrettsinnovasjoner som nye ideer, endring og nytenkning knyttet til hvordan idrett organiseres og utøves (Ringuet-Riot, Carter og James, 2014; Tjønndal, 2016a; Newell og Swan, 1995), hvor disse fire aspektene, eller fasene, finner sted. Prosessene hvor nye idretter vokser frem, enten ved diffusjon fra et geografisk område til et annet, gjennom kombinasjon av ulike idretter eller videreutviklingen av tradisjonelle idretter, kan slik beskrives som en form for idrettsinnovasjon (Tjønndal, 2016b). Fremveksten av MMA i Norge kan slik tolkes som en idrettsinnovasjon hvor flere tradisjonelle kampsportdisipliner som boksing, jiu-jitsu, bryting og thai-boksing har 'smeltet sammen' og utviklet en ny konkurranseidrett (Mulgan og Albury, 2003). Man kan også snakke om en diffusjonsprosess fra USA til Europa og Skandinavia, spesielt med tanke på UFCs økende popularitet de siste fem til ti årene.

Sosial innovasjon er, i likhet med sosialt entreprenørskap, et relativt nytt forskningsfelt (Peterson og Schenker, 2015, 2017). Som teoretisk begrep og perspektiv er sosialt entreprenørskap i større grad knyttet til økonomisk teori enn hva sosial innovasjon har vært (Mair og Ignasi, 2006; Ratten, 2011a, 2011b, 2015). Sosial innovasjon har blant norske forskere ofte vært knyttet til velferdsforskning, særlig innen helsesektoren (Willumsen, Sirnes og Ødegård, 2015; Grødem, 2014; Gustavsen og Kobro, 2012). Sosial innovasjon betegner innovasjoner som har mål om sosial endring, fremgang og kvalitative endringer i gitte kontekster (Mulgan, 2015). Sosiale innovasjoner handler altså om å generere og implementere nye ideer som relateres til hvordan mennesker organiserer sosiale

interaksjoner for å imøtekomme et (eller flere felles) mål (Mumford, 2002). Begrepet sosial innovasjon kan løst defineres som «new ideas that address unmet social needs – and that work» (Mulgan et al., 2007:2). Et grunnleggende element i sosial innovasjon er tanken om at mennesker kan skape og forme verden rundt dem, og bidra til fremveksten av nye sosiale organisasjoner og varig sosial endring. Westley og Antadze (2010:2) beskriver sosial innovasjon slik:

Social innovation is a complex process of introducing new products, processes or programs that profoundly change the basic routines, resources and authority flows, or beliefs of the social system in which the innovation occurs. Such successful social innovations have durability and broad impact.

Sosial innovasjon bygger på ulike forskningstradisjoner og paradigmer (Wegener, 2015). Dette kan være noe av grunnen til at begrepet defineres på en rekke ulike måter. De samme tendensene gjør seg gjeldende i innovasjonsforskning generelt, og i beslektede felt, som for eksempel sosialt entreprenørskap (Peterson og Schenker, 2015, 2017). Uavhengig av hvordan man velger å definere sosial innovasjon, så er målet alltid å oppnå sosial forbedring i en spesifikk kontekst (Hean, 2015; Goldsmith, 2010). Et sosialt innovasjonsperspektiv kan derfor være nyttig for å forstå komplekse samfunnsmessige utfordringer som for eksempel sosial ulikhet i helse og idrettsdeltakelse (Nicholls, Simon og Gabriel, 2015). Det skilles ofte mellom tre ulike nivåer av sosial innovasjon; inkrementell, institusjonell og disruptiv (Sirnes, 2015). Inkrementell innovasjon viser til små endringer med mål om å møte sosiale behov på en mer effektiv måte (Pralhad, 2006). Institusjonell innovasjon omfatter sosiale innovasjoner som bruker eksisterende sosiale og økonomiske strukturer for å generere ny samfunnsmessig verdi (Nicholls og Opal, 2005). Disruptive sosiale innovasjoner har mål om å endre strukturer og systemer, enten på meso- eller makronivå. Slike sosiale innovasjoner handler ofte om å endre eksisterende maktstrukturer og sosiale hierarkier i samfunnet til fordel for marginaliserte og utsatte grupper (Nicholls, Simon og Gabriel, 2015). Tabell 1 oppsummerer noen kjennetegn ved inkrementell, institusjonell og disruptiv sosial innovasjon.

Tabell 1 *Ulike former for sosial innovasjon*

Nivå	Formål	Fokus	Eksempel
Inkrementell	Imøtekomme identifiserte sosiale behov bedre	Gradvis forbedring	Lokale tiltak for å utjevne sosial ulikhet, f.eks. «fargerik fotball»
Institusjonell	Endre eksisterende markeds- og organisasjonsstrukturer	Strukturell og organisatorisk endring	Nye måter å organisere og utøve idrett på. F.eks. innføring av nye regler, og nye styrende organer i idrett.
Disruptiv	Endre sosiale systemer og strukturer	Radikale endringer Ideologisk/politisk endring	Dannelse av nye aktiviteter, nye idrettsforbund, nye idrettspolitiske målsettinger

Slik eksemplene i tabell 1 viser, så kan sosial innovasjon forekomme på mikro-, meso- og makronivå. Sosiale innovasjoner kan altså omfatte (1) individuelle handlinger, (2) organisatoriske endringer, eller (3) større systemorienterte omrokkinger (Nicholls og Murdock, 2012).

Metode

Denne studien er basert på et kvantitativ datamateriale, generert fra en elektronisk spørreskjemaundersøkelse. Undersøkelsen hadde som formål å kartlegge medlemsmassen i NMMAF for å få innsikt i hva som kjenner tegner deltakere i norsk MMA. Målgruppen og utvalget for studien som presenteres i denne artikkelen var aktive utøvere i norske MMA-klubber. Det vil si, personer med aktive medlemskap i idrettsklubber tilknyttet NMMAF. E-postadresser til medlemmene ble anskaffet gjennom å kontakte lederen og styret for hver enkelt av de registrerte klubbene i NMMAF. På tidspunktet hvor datainnsamlingen fant sted var det 67 registrerte klubber i NMMAF, av disse var det 43 som takket ja til å være med i undersøkelsen. Fem klubber takket nei, mens 19 klubber aldri svarte på henvendelsene om deltakelse i undersøkelsen.

Artikkelens første og andre forskningsspørsmål besvares med utgangspunkt i dataene fra denne spørreundersøkelsen av norske MMA-utøvere som ble gjennomført høsten 2016 (n = 369). Svarprosenten var 72%. Av disse var det 9% kvinner (n = 34) og 91% menn (n = 335) og gjennomsnittsalderen til deltakerne var 27 år (mean = 27.24). Svarprosenten er tilfredsstillende, tatt i betraktning at elektroniske spørreundersøkel-

ser vanligvis har lavere svarprosent sammenlignet med undersøkelser som blir gjort på papir (Tuft, 2018; Skog, 2005). En av grunnene til at svarprosenten i denne undersøkelsen er høyere enn hva som er typisk for elektroniske spørreundersøkelser kan være at norsk MMA er et lite utforsket felt. Det kan bidra til at medlemmene i MMA-klubbene er mer positive til å delta i undersøkelser, sammenlignet med andre idretter, eksempelvis fotball. Utøverne fikk tilsendt en e-post med informasjon om studien og en link til den elektroniske spørreundersøkelsen som ble distribuert via Select Survey⁸. Spørreskjemaundersøkelsen er registrert hos Norsk Senter for Forskningsdata (NSD⁹) og følger derav NSDs etiske retningslinjer for forskning og databehandling. En sentral del av NSDs retningslinjer innebærer at respondentene er garantert anonymitet og konfidensialitet.

Totalt ble ti variabler, ni uavhengige og en avhengig, inkludert i analysen. Den avhengige variabelen, som ble brukt som mål på aktivitetsnivå og deltakelse i MMA, er ordinal med verdiene 1–7 (1 = Sjeldnere enn 1 gang i måneden, 2 = Sjeldnere enn 1 gang i uka, 3 = 1 dag i uka, 4 = 2–3 dager i uka, 5 = 4–5 dager i uka, 6 = hver dag). De uavhengige variablene, som alle representerer mål på utøverkarakteristikk er som følger: kjønn, alder, utdanning, fysisk aktivitetsnivå utenom MMA, erfaring med MMA, generell kampsporferfaring, prestasjonsorientering, glede (indre motivasjon) og deltakelse i MMA som konkurranseform. Aldersvariabelen og erfaring med MMA er begge målt i antall år. Kjønn er dummykodet hvor 0 = mann og 1 = kvinne, tidligere kampsporferfaring er dummykodet hvor 0 = ingen tidligere kampsporferfaring og 1 = har tidligere kampsporferfaring. Konkurranse er også dummykodet med verdiene 0 = konkurrerer ikke og 1 = konkurrerer aktivt i MMA. Utdanning er ordinal med verdiene 1–4 (1 = Grunnskoleutdanning, 2 = fullført videregående skole, 3) høyere utdanning 0–3 år og 4 = høyere utdanning over 3 år). Fysisk aktivitetsnivå er ordinal, målt med samme verdiene som den avhengige variabelen. Prestasjonsorientering er målt med påstanden «Jeg trener for å bli en bedre MMA-utøver» målt med verdiene 1–5 (1 = veldig uenig, 2 = uenig, 3 = litt enig, 4 = enig og 5 = veldig enig). Glede er målt med samme verdier, men med påstanden «Jeg trener fordi det er gøy».

Alle statistiske analyser til denne studien ble gjennomført i Stata (versjon 15). Det ble gjennomført deskriptive analyser av variablene som er

8 Select Survey: <https://selectsurvey.net/>

9 Norsk Senter for Forskningsdata: <http://www.nsd.uib.no/om/>

brukt som mål på utøverkarakteristikker og en lineær (OLS) regresjonsanalyse med MMA-deltakelse som avhengig variabel ble gjennomført. En $p < 0.05$ ble stilt som krav for å kunne fastslå en statistisk signifikant sammenheng.

Resultater

Studiens resultater presenteres her i to tabeller (tabell 2 og 3). Tabell 2 omhandler de deskriptive analysene av MMA-utvalget (alder, utdanningsnivå, kjønn og tidligere idrettsbakgrunn). Tabell 3 presenterer resultatene fra den lineære regresjonsanalysen, hvor det presenteres hvordan og hvilke faktorer (eksempelvis tidligere kampsporterfering, erfaring fra andre idretter, utdanning, konkurranse/mosjon og sportslige prestasjoner) som påvirker respondentenes deltakelse i norsk MMA.

Deskriptive analyser: hvem deltar i norsk MMA?

Ni prosent av MMA-utøverne som deltok i spørreundersøkelsen er kvinner ($n = 34$). Den lave kvinneandelen i utvalget samsvarer med tidligere studier av boksing i Norge (Tjønndal og Hovden, 2016; Hovden og Tjønndal, 2017). Det reflekterer også funn i andre studier av kampsport i andre geografiske kontekster (Channon og Jennings, 2013, 2014). Like kjønnsfordelingsmønstre i MMA-deltakelse beskrives også av Stenius (2015) i hans undersøkelse av svensk MMA. Tabell 2 viser de deskriptive analysene av de norske MMA-utøverne. Analysene viser at de yngste utøverne i utvalget er 14 år, mens den eldste er 57 år. Gjennomsnittsalderen er 27 år (min = 14, max = 57, mean = 27.24). Når det gjelder utdanningsvariabelen har de fleste deltakerne fullført videregående skole og gjennomsnittet ligger et sted mellom å ha fullført videregående og ha 1–3 år med høyere utdanning (mean = 2.49, SD = .917). Videre viser resultatene at utvalget ser ut til å ha et svært høyt aktivitetsnivå, hvor de fleste er fysisk aktiv 4–6 ganger i uka (mean = 5.82, SD = .765). Målet på MMA-deltakelse viser at de fleste utøverne i utvalget trener MMA 2–3 dager i uka (mean = 3.98, SD = .995). Erfaringsvariabelen viser en bred spredning i utvalgets erfaring (målt i antall år) med MMA, fra 1 til 26 års erfaring. Gjennomsnittet her er ca. 3.5 års erfaring med MMA (mean = 3.66, SD = 3.37). Utvalget oppgir både prestasjonsorientering (mean = 4.12, SD = .955) og indre glede (mean = 4.56, SD = .678) ved å delta i ak-

tiviteten som viktige grunner for sin MMA-deltakelse. Utøverne skårer noe høyere på glede enn prestasjonsorientering. Dummyvariabelen for tidligere kampsporterfaring viser at hele 67% har tidligere kampsporterfaring før de begynte å trene MMA (n = 250). Blant deltakerne i spørreundersøkelsen er det bare 17.9% (n = 66) som oppgir at de konkurrerer aktivt i MMA.

Tabell 2 *Deskriptive analyser av norske MMA-utøvere*

Variabel	N	Min	Max	Gjennomsnitt	Standardavvik
Alder	369	14	57	27.24	.757
Utdanning	369	1	4	2.49	.917
Fysisk aktivitet	369	1	6	5.82	.765
MMA-deltakelse	369	1	6	3.98	.995
Erfaring	369	1	26	3.66	3.37
Prestasjon	369	1	5	4.12	.955
Glede	369	1	5	4.56	.678
Dummyvariabler	N	Antall 0	Antall 1	Prosent 0	Prosent 1
Kjønn	369	335	34	90.7	9.3
Kampsporterfaring	369	119	250	32.3	67.7
Konkurransen	369	303	66	82.1	17.9

Faktorer som påvirker MMA-deltakelse

Utøvervariablene i regresjonsanalysen (tabell 3) forklarer 34% av variansen i den avhengige variabelen, MMA-deltakelse. Kjønn ($p < .05$) og prestasjonsorientering ($p < .01$) er de to variablene som har størst forklaringskraft på hvor ofte man deltar på MMA-treninger i regi av norske MMA-klubber, med en beta på henholdsvis -0.354 og 0.389 . Kvinner deltar i mindre grad og er mindre aktive i norske MMA-klubber enn menn. Videre viser resultatene at jo mer prestasjonsorientert utøverne er, desto mer MMA trener de. Konkurransen er også signifikant ($p < .05$) og viser at de som aktivt konkurrerer i MMA, trener mer enn de som deltar i MMA for rekreasjon og mosjon. De i utvalget som har et høyt generelt fysisk aktivitetsnivå trener også mer MMA enn de som er mindre fysisk aktive ($B = .140$, $p < .05$), noe som ikke er overraskende. Utøverne som oppgir at gleden ved å trene MMA er en viktig begrunnelse for sin aktivitet er mer aktive i MMA enn de som ikke oppgir dette som en spesielt viktig

grunn ($B = .196, p < .05$). Det er heller ikke uventet at konkurransevariabelen, gledesvariabelen og prestasjonsvariabelen har positiv effekt på MMA-deltakelse. Det er logisk å tenke at de som konkurrerer aktivt i MMA trener mer enn de som driver MMA for rekreasjon, og videre at de som finner stor glede (indre motivasjon) i å trene MMA og som ønsker å bli bedre MMA-utøvere (prestasjon) trener mer enn de som ikke verdsetter disse faktorene like høyt. Et mer uforutsett funn er at de av utøverne som har tidligere kampsporferfaring er mindre aktive i MMA enn de som ikke har erfaring med andre kampsporter ($B = -.158, p < .05$). En forklaring kan være at en del av disse utøverne fortsatt driver andre kampsporter aktivt og dermed fordeler sin aktivitet på flere idretter.

Tabell 3 OLS-regresjon med MMA-deltakelse som avhengig variabel ($n = 369$)

Variabel	B	Standardfeil	Beta	t
Konstant	.379	.684		.554**
Kjønn	-.966	.466	-.354	-2.071*
Utdanning	-.120	.072	-.120	-1.663
Alder	.023	.048	.035	.468
Konkurranse	.478	.162	.199	2.949*
Fysisk aktivitet	.187	.084	.140	2.235*
Prestasjon	.388	.070	.389	5.542**
Glede	.284	.090	.196	3.136*
Kampsporferfaring	-.306	.120	-.158	-2.548*
Erfaring	.006	.020	.021	.301
Samspill Utdanning * Kjønn	.330	.163	.353	2.023*
$R^2 = 0.34$	$F(12.09)$ $= 6.454$	$p < .01$		

** $p < .01$

Regresjonsanalysen viser videre at de kvinnene som er aktive i MMA-klubbene deltar mindre og er mindre aktive sammenlignet med de mannlige medlemmene. Selv om utdanning ikke er signifikant alene viser samspillsleddet mellom utdanning og kjønn at utdanning har ulik betydning for kvinner og menn. For kvinnene innebærer dette at det er større sannsynlighet for et høyere aktivitetsnivå i MMA dersom de har høyere utdanning, mens det motsatte er tilfellet for guttene ($B = .353, p < .05$). Samspillet mellom kjønn og utdanning er signifikant og tyder på at utdanning har ulik effekt på MMA-deltakelse for kvinner og

menn. Det vil si at kvinner med høyere utdanning deltar i større grad enn kvinner med lav utdanning, mens den motsatte effekten er gjeldene for menn. Altså kan denne samspillseffekten tyde på at MMA som idrettsaktivitet i større grad appellerer til menn med lav utdanning enn menn med høyere utdanning, og i større grad for kvinner med høy utdanning enn kvinner med lav utdanning.

Mixed Martial Arts: En sosial innovasjon?

Når nye idretter får etablerer seg i samfunnet kan dette være et uttrykk for at personer som ikke føler seg 'hjemme' i mer tradisjonelle idretter forsøker å skape en ny idrettsaktivitet og organisering tilpasset sine egne behov og ønsker (Ratten, 2017; Tjønnedal, 2016b). På denne måten kan nye idretter forstås som sosiale innovasjoner gjennom deres potensial til å møte aktivitetsbehovene til nye befolkningsgrupper, ved for eksempel å appellere til grupper i befolkningen som tidligere ikke har følt seg hjemme i andre idretter (Mulgan et. al, 2007). Fremveksten av nye idretter som MMA kan på denne måten forstås som innovasjoner gjennom at disse endringsprosessene fører til mer eller mindre varig sosial, strukturell eller organisatorisk endring i idretten (Mulgan, 2015). Gjennom at nye idretter som MMA oppstår og vokser kan disse aktivitetene bidra til å utfordre og endre folks perspektiver på hva idrett er og skal være (Carlson, 2017; Glenney, 2017).

Sosiale innovasjoner, slik de beskrives av Mulgan (2007, 2015), Westley og Antadze (2010), og Willumsen, Sirnes og Ødegård (2015), er endringsprosesser med mål om å skape forbedring og løse sosiale problemer. Når nye idretter vokser frem, slik MMA har gjort i Norge de siste årene, genereres nye ideer som kan relateres til hvordan grupper organiserer sosiale interaksjoner seg imellom (Mumford, 2002). Slike endringsprosesser foregår ofte gjennom at en gruppe sentrale aktører, i dette tilfellet i form av idrettsorganisasjoner og individuelle personer, kommer sammen for å jobbe mot et felles mål (Ringuet-Riot, Carter og James, 2014; Ratten, 2011b, 2011c, 2012). På denne måten kan fremveksten av nye idretter være eksempler på sosiale innovasjonsprosesser (Goldsmith, 2010). Hvorvidt dette er tilfellet med fremveksten av MMA i Norge, med etableringen av NMMAF, er usikkert. De sosiale endringene som beskrives som sosiale innovasjoner har ofte som mål om å endre eksisterende maktstrukturer og sosiale hierarkier til fordel for marginaliserte,

eller ekskluderte, grupper (Westley og Antadze, 2010; Nicholls, Simon og Gabriel, 2015). Med andre ord kan fremveksten av MMA i Norge beskrives som en sosial innovasjon om denne nye idretten endrer (eller har som mål å endre) eksisterende maktstrukturer i idretten. De empiriske resultatene i denne artikkelen tyder på at MMA ikke bidrar til noen større endring i denne retningen. Aktivitetsmønstret som preger deltakerne i de norske MMA-klubbene er i stor grad likt det man finner ellers i norsk idrett (Breivik og Rafoss, 2012; Breivik, 2013; NIF, 2017). Mange av medlemmene i norske MMA-klubber har et generelt høyt aktivitetsnivå og erfaring med andre kampsporter fra tidligere (se tabell 2 og 3). Resultatene tyder altså på at deltakerne i norske MMA-klubber i stor grad er individer som allerede er fysisk aktive og som bare har endret sitt aktivitetsmønster.

Ser man på Willumsen og Ødegårds (2015) skille mellom inkrementell, institusjonell og disruptiv sosial innovasjon, kan fremveksten av MMA i Norge til dels forklares som en sosial innovasjonsprosess med elementer av institusjonell (Nicholls og Opal, 2005) og disruptiv innovasjon (Nicholls, Simons og Gabriel, 2015). Som institusjonell sosial innovasjon omfatter fremveksten av MMA i Norge bruken av eksisterende sosiale strukturer i norsk organisert idrett ved at NMMAFs verdier og visjoner bygger på lignende, og i noen tilfeller de samme, grunnprinsippene som man finner i NIF (NMMAF, n.d.b, 2012; NIF; 2015). Dannelsen av NMMAF og utviklingen denne idrettsorganisasjonen har gjennomgått siden 2011 har ikke skjedd i et sosialt vakuum, og opprettelsen av denne idrettsorganisasjonen ser ut til å være influert av NIFs idrettspolitiske mål og statlig idrettspolitikk (Meld.St. 19). NMMAF skriver på sine nettsider at deres visjon er «MMA- trygghet og idrettsglede for alle!» (NMMAF, n.d.b, 2013), en visjon som er svært lik NIFs «Idrettsglede for alle» (NIF, 2015). Videre skriver NMMAF følgende om organisasjonens formål og verdier:

Vårt formål er å samle klubber og utøvere, og skape et solid og trygt rammeverk for MMA på alle nivå i Norge. NMMAF ønsker å være en positiv verdiskaper for individ og samfunn. Vårt arbeid skal preges av frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd. All vår idrettslige aktivitet skal bygge på grunnverdier som idrettsglede, fellesskap, helse og ærlighet. (NMMAF, n.d.b).

For ‘outsidere’ uten kjennskap til kampsportenes indre logikk og treningsmiljø kan det virke paradoksalt at NMMAF har ord som ‘helse’ og

‘trygghet’ i sine verdier og visjoner. Dette er ord som mange ikke vil forbinde med en ekstrem og brutal kampsport som det MMA er på et profesjonelt nivå. Valget av disse ordene i forbundets verdier kan tolkes som en legitimeringsstrategi fra NMMAFs side for å få aksept og innpass i NIF, noe de ikke har oppnådd hittil. Ved å støtte seg på eksisterende idrettspolitiske strategier og visjoner i norsk idrett kan fremveksten av norsk MMA beskrives som en institusjonell sosial innovasjon hvor eksisterende strukturer brukes for å fremme endring i idretten (Nicholls og Opal, 2015). Fremveksten av MMA kan også karakteriseres med trekk fra det som Nicholls, Simon og Gabriel (2015) beskriver som disruptive sosiale innovasjoner. Det vil si, større sosiale endringer på meso- eller makronivå (Willumsen, Sirnes og Ødegård, 2015; Nicholls, Simon og Gabriel, 2015). NMMAF står alene, utenfor NIF og de trygge strukturene i den organiserte idretten. På denne måten kan NMMAF forstås som en alternativ og ny måte å organisere idrett på, utenfor NIFs tradisjonelle rammer og oppbygning med idrettskretser og særforbund. Dannelsen av nye idrettsorganisasjoner som står utenfor NIF, slik som NMMAF gjør, kan bidra til å stille spørsmål ved, og utfordre, den norske idrettsmodellen og måten norsk idrett organiseres og styres på. Gjennom å stå alene utenfor NIF utfordrer NMMAF de eksisterende maktstrukturene i norsk idrett og deres måte å drive og organisere idrettsaktivitet på. Ved å være et alternativ til idrett organisert gjennom NIF kan det tenkes at NMMAF har potensial til å bidra til større sosial inkludering i idretten, gjennom å appellere til individer og grupper som tidligere ikke har følt seg ‘hjemme’ i mer tradisjonelle idretter (Collins, 2014; Spaaij, Magee og Jeanes, 2014). Likevel tyder resultatene i denne studien på at NMMAF ikke gjør bidrar til denne type sosial endring i norsk idrett i dag. Resultatene peker på at fremveksten av MMA i Norge kan beskrives som en innovasjon, men slik deltakelsesmønsteret ser ut til å være i norsk MMA i dag kan man i liten grad snakke om en sosial innovasjon. En innovasjon kan forstås som en respons på noe i samfunnet. Her ser det ut til å handle om kommersialisering og profesjonalisering, i større grad enn økt sosial inkludering i idretten.

Diskusjon og konklusjon

Artikkelen har utforsket tre overordnede forskningsspørsmål: (1) hvem deltar i norsk Mixed Martial Arts? (2) Bidrar MMA til økt inkludering ved å appellere til grupper som er underrepresentert i idretten? Og (3) hvordan og på hvilken måte kan fremveksten av Mixed Martial Arts forklares som sosial innovasjon? Første del av artikkelen har belyst problemstilling 1 og 2 gjennom en kvantitativ undersøkelse av medlemmene i norske MMA-klubber. Andre del av artikkelen bruker teoretiske perspektiver på sosial innovasjon til å drøfte hvorvidt fremveksten av MMA i Norge kan forstås som en sosial innovasjon.

Innovasjoner kommer ofte som en respons på endringer i samfunnet. En sosial innovasjon er et svar et sosialt problem, eller en utfordring. Hva er fremveksten av MMA i Norge et svar på? Er det et resultat av at en marginalisert eller ekskludert gruppe i idretten skaper et eget idrettsmiljø tilpasset sine behov? Eller domineres deltakelsen i norsk MMA av de samme gruppene i befolkningen som i norsk idrett generelt? Resultatene i denne studien tyder på at den siste av disse antakelsene gjør seg gjeldende for norsk MMA i dag. Analysene av datamaterialet indikerer at MMA-deltakerne i stor grad allerede har koblinger til andre kampsporter og har et generelt høyt fysisk aktivitetsnivå. Dette i seg selv tyder på at de som velger å være fysisk aktive gjennom deltakelse i norske MMA-klubber i hovedsak er grupper i befolkningen som allerede trives med idrettens indre logikk og organisering. Artikkelens resultater tyder på at kvinner med høy utdanning deltar i større grad enn kvinner med lav utdanning, dette er også tilfellet i idrettsdeltakelse og aktivitetsmønstre generelt (Lenneis og Pfister, 2017). Fremveksten av MMA i Norge kan også tenkes å være et svar den stadig økende graden av profesjonalisering og kommersialisering som preger moderne idrett.

Innovasjon kan ofte innebære lange og komplekse endringsprosesser. Innovasjonsprosesser i idretten kan utfordre hvordan vi tenker om idrett, hva idrett er og skal være. Når nye idretter utvikles og etableres i ulike kontekster påvirker de maktstrukturer i det sosiale systemet de er en del av. På denne måten har nye idretter som etablerer seg potensial til å påvirke det nasjonale idrettsfeltet de er en del av. NMMAF er et eksempel på dette. Andre eksempler på nyetablerte idrettsorganisasjoner er Norsk Rumpeldunkforbund¹⁰ og Team Norway Roller Derby¹¹. Nye idretts-

¹⁰ Norsk Rumpeldunkforbund: <http://rumpeldunk.no/>

¹¹ Team Norway Roller Derby: <http://www.teamnorwayrollerderby.no/forsiden/>

organisasjoner, med sine nye aktiviteter og måter å organisere idrett på, utfordrer det etablerte makthierarkiet i norsk idrett, hvor Norges Idrettsforbund tradisjonelt har vært enerådende som styringsorgan. I tillegg til å stille spørsmål ved hva idrett er og hvordan idrett utøves, har fremveksten av nye idretter potensial til å skape varig sosial endring i idretten. Nye idretter kan bidra til gjøre idretten mer inkluderende gjennom å appellere til grupper i befolkningen som ofte opplever å bli marginalisert eller ekskludert fra deltakelse i organisert idrett. Gjennom fremvekst og diffusjon av nye idretter skapes et også et mer mangfoldig idrettstilbud, noe som vil være en styrke i arbeidet med å motvirke sosial ekskludering i idrett og fysisk aktivitet. Utvikling av nye idrettsaktiviteter kan bidra gjennom å tiltrekke seg personer og grupper i samfunnet som tidligere ikke har vært aktiv i idrett. Dersom man ønsker at idretten skal være en sentral samfunnsaktør og gi et tilbud til alle, uavhengig av ulikhetsdimensjoner som kjønn, etnisitet, seksuell legning og sosial bakgrunn, er dette et verdifullt poeng. Fremveksten av nye idretter og dannelsen av nye idrettsorganisasjoner som NMMAF kan også tolkes som et tegn på behovet for endring i den norske idrettsmodellen, som blant annet Råfoss og Tangen (2017) peker på i sin kritikk av den organiserte idretten.

Nye idretter er ikke bundet av lange tradisjoner om hvordan aktiviteten skal organiseres og utøves på samme måte som tradisjonsrike idretter. Dette kan føre til at de nye idrettene også i større grad er innovative når det gjelder organisering og strukturering av egen aktivitet, noe som igjen kan bidra til å inkludere personer og grupper som føler at tradisjonelt organisert idrett ikke har passet helt for dem. Det er likevel stor risiko knyttet til utvikling og etablering av nye idretter. Det er en lang og tidkrevende prosess, og for små idretter i vekst er det alltid en risiko for at aktiviteten legges ned og dør ut igjen like fort som den oppstod. I denne artikkelen har jeg drøftet hvordan fremveksten av Mixed Martial Arts i Norge kan forstås som innovasjon, og til dels sosial innovasjon. Sosiale innovasjoner har, slik jeg har argumentert for tidligere, et potensial til å motvirke sosial ekskludering i idrett. Dette ser likevel ikke ut til å være tilfellet for fremveksten av MMA i Norge. NMMAF ble først etablert i 2011 og artikkelen her bygger derfor på utviklingen av denne idretten de siste fem-seks årene. Hvordan utviklingen i deltakelsesmønstre i norsk MMA utvikler seg videre, og hvorvidt NMMAF vil fortsette å stå utenfor NIF, vil være et aktuelt tema for videre forskning. Analysen i denne artikkelen utgjør ingen fasit med hensyn til hvorvidt fremvekst av nye idretter kan beskrives som (sosiale) innovasjoner eller ikke. Dette vil nok i stor grad

være kontekststøttet da fremveksten av nye idretter er komplekse endringsprosesser som involverer mange aktører. Et interessant tema for videre forskning vil kunne være å studere andre, lignende endringsprosesser i norsk og skandinavisk idrett, som for eksempel fremveksten av andre idrettsaktiviteter.

Referanser

- Abramson, C. og Modzelewski, D. (2011). Caged morality: Moral worlds, subculture and stratification among middle-class cage fighters. *Qualitative Sociology*, 34, 143–175.
- Bakke, I.M., Solheim, L.J. og Hovden, J. (2016). «Skulle ønske jeg kunne være med på turn, jeg!» Om fattige foreldres utfordringer med å legge til rette for barnas fysiske aktivitet. I Ø. Seippel, M.K. Sisjord og Å. Strandbu (red.) *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, pp. 193–209.
- Balmer, N., Pleasence, P. og Nevill, A. (2012). Evolution and revolution: Gauging the impact of technological and technical innovation on Olympic performance, *Journal of Sports Sciences*, 30:11, 1075–1083.
- Baregheh, A., Rowley, J. og Sambrook, S. (2009). Towards a multidisciplinary definition of innovation. *Management Decision*, vol. 47, issue 8, 1323–1339.
- Breivik, G. og Rafoss, K. (2012). *Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet – en oppdatering og revisjon*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Breivik, G. (2013). *Jakten på et bedre liv! Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985–2011*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Buse, G.J. (2005). No holds barred sport fighting: a 10 year review of mixed martial arts competition. *British Journal of Sports Medicine*, 40, 169–172.
- Carlson, C. (2017). A Three-Pointer: Revisiting three crucial issues in the ‘Tricky Triad’ of Play, Games and Sport. I S.E. Klein (red.). *Defining Sport: Conceptions and Borderlines*. London: Lexington Books, pp. 3–20.
- Channon, A. og Jennings, G. (2013). The Rules of Engagement: Negotiating Painful and “Intimate” Touch in Mixed-Sex Martial Arts, *Sociology of Sport Journal*, vol. 30, issue 4, 487–503.
- Channon, A. og Jennings, G. (2014). Exploring the embodiment through martial arts and combat sports: a review of empirical research. *Sport in Society*, vol. 17, issue 6, 773–789.
- Channon, A. og Matthews, C.R. (2015). «It is what it is»: Masculinity, Homosexuality, and Inclusive Discourse in Mixed Martial Arts. *Journal of Homosexuality*, 62:7, 936–956.
- Coaffee, J. (2008). Sport, Culture and the Modern State: Emerging Themes in Stimulating Urban Regeneration in the UK. *International Journal of Cultural Policy*, 14, 377–397.
- Coalter, F. (2007). *A Wider Social Role for Sport*. London: Routledge.

- Cohen, A. og Peachey, J.W. (2015). The making of a social entrepreneur: from participant to cause champion within a sport-for-development context. *Sport Management Review*, 18, 111-125.
- Collins, M. (2014). *Sport and social exclusion*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Donnelly, P. og Coakley, J. (2002). *The role of recreation in promoting social inclusion*. Canada: Laidlaw Foundation.
- Donnelly, P. og Harvey, J. (1996). *Overcoming Systemic Barriers to Access in Active Living*. Report prepared for Fitness Branch, Health Canada and Active Living Canada
- Downey, G. (2007). Producing pain: Techniques and technologies in no-holds barred fighting. *Social Studies of Science*, 37, 201-226.
- Eggers, B. og Singh, S. (2009). *The Public Innovators Playbook*. Washington, D.C.: Harvard Kennedy School of Government.
- Enjolras, B. og Wollebæk, D. (2010). *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Rapport. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Evers, A. og Ewert, B. (2015). Social Innovation for Social Cohesion. I A. Nicholls, J. Simon og M. Gabriel (red.). *New Frontiers in Social Innovation Research*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillian, pp. 64-91.
- Fagerberg, J. (2013). Innovation: A Guide to the Literature in Fagerberg, J., Mowery, D.C. og Nelson, R.R. (red.). *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford: Oxford University Press, pp. 1-20.
- Fangen, K. (2009). Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn – den relasjonelle, stedlige og politiske dimensjonen. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 9(2), 91-112.
- Ferriani, S., Garnsey, E. og Probert, D. (2008). Sustaining breakthrough innovation in large established firms: learning traps and counteracting strategies. I: Bessant, J., Venables, T. (red.), *Creating Wealth from Knowledge: Meeting the Innovation Challenge*. Edward Elgar, UK, pp. 168-187.
- Garcia, R.S. og Malcom, D. (2010). Decivilizing, civilizing or informalizing? The international development of Mixed Martial Arts. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(1), 39-58.
- Gems, G.R. (2014). *Boxing – A Concise History of the Sweet Science*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Glenney, B. (2017). Skateboarding, sport and spontaneity: Toward a subversive definition of sport. I S.E. Klein (red.). *Defining Sport: Conceptions and Borderlines*. London: Lexington Books, pp. 147-159.
- Goff, B., McCormick, R. og Tollison, R. (2002). Racial integration as an innovation: Empirical evidence from sports leagues. *American Economic Review*, 92(1), 16-26.
- Goksøyr, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Goldsmith, S. (2010). *The Power of Social Innovation*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Grødem, A.S. (2014). *Innovasjon og styring i boligsosialt arbeid*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Gustavsen, K. og Kobro, L.U. (2012). *Sosialt entreprenørskap som ledd i innsatsen mot fattigdom*. Telemark: Telemarksforskning.
- Hean, S. (2015). Samarbeid, samproduksjon og sosial innovasjon. I E. Willumsen og A.Ødegård (red.). *Sosial Innovasjon – fra politikk til tjenesteutvikling*. Bergen: Fagbokforlaget, pp. 153–161.
- Heggen, K. (2003). An introduction to the main concepts: Marginalization and social exclusion. I K. Heggen et.al. (red.). *Marginalization and social exclusion*. Konferanserapport, Møreforskning, Ålesund.
- Hjelseth, A. (2016a). Frafall i ungdomsidretten – et overvurdert problem? I Ø. Seippel, M.K. Sisjord og Å. Strandbu (red.) *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, pp. 232–244.
- Hjelseth, A. (2016b). Idrettslaget som markør for lokalsamfunnsidentitet I M. Villa og M.S. Haugen (red.). *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, pp.216-234.
- Hovden, J. og Tjønndal, A. (2017). The gendering of coaching from an athlete perspective: The case of Norwegian boxing. *International Review for the Sociology of Sport*, 1-17. DOI: 10.1177/1012690217715641
- Jarvie, G. (2006). *Sport, Culture and Society*. London: Routledge.
- Kidd, B. (2008). A New Social Movement: Sport for Development and Peace. *Sport in Society*, 11: 370–380.
- Lenneis, V. og Pfister, G. (2017). When girls have no opportunities and women have neither time nor energy: the participation of Muslim female cleaners in recreational physical activity. *Sport in Society*, vol.20, issue 9, 1203–1222.
- Mair, J. og Ignasi, M. (2006). Social Entrepreneurship research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight, *Journal of World Business*, 41 (1), 36–44.
- McKeown, M. (2008). *The truth about innovation*. London, England: Prentice Hall.
- Meld.St. 19 (2014–2015). *Folkehelsemeldingen – mestring og muligheter*. Oslo: Helse- og Omsorgsdepartementet.
- Meld. St. nr. 26 (2011–2012). *Den norske idrettsmodellen*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Mulgan, G. (2015). Foreword: The Study of Social Innovation – Theory, Practice and Progress. i A. Nicholls, J. Simon og M. Gabriel (red). *New Frontiers in Social Innovation Research*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, pp. x-xx.
- Mulgan, G. og Albury, D. (2003). *Innovation in the Public Sector*. London: Cabinet Office.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R. og Sanders, B. (2007). *Social innovation: What is it, why it matters and how it can be accelerated*. Oxford: Skoll Center for Social Entrepreneurship.
- Mumford, M. (2002). Social innovation: Ten cases from Benjamin Franklin. *Creativity Research Journal*, 14 (2), 253–56.
- Myrli, T. og Mehus, I. (2015). Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 15(1), 51–77.

- Newell, S. og Swan, J. (1995). The diffusion of innovation in sport organizations: An evaluative framework. *Journal of Sport Management*, 9, 318–338.
- Nicholls, A. og Murdock, A. (2012). *Social Innovation: Blurring Boundaries to Reconfigure Markets*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Nicholls, A. og Opal, C. (2005). *Fair Trade: Market-Driven Ethical Consumption*. London: Sage.
- Nicholls, A., Simon, J. og Gabriel, M. (2015). Introduction: Dimensions of Social Innovation. I A. Nicholls, J. Simon og M. Gabriel (red). *New Frontiers in Social Innovation Research*. Basingstoke, Hampshire, UK: Palgrave Macmillan, pp.1-26.
- NMMAF (n.d.a). *MMA Historikk – En utvidet historie*. Hentet 23.10.2017 fra: <http://www.nmmaf.no/mma/mma-historikk/>
- NMMAF (n.d.b). *Formål, visjon og verdier*. Hentet 23.10.2017 fra: <http://www.nmmaf.no/om-nmmaf/formal-visjon-verdier/>
- NMMAF (2012). *Pressemelding 01*. Hentet 23.10.2017 fra: <https://www.facebook.com/nmmaf/posts/215235761903809>
- NMMAF (2013). *Pressemelding 06*. Hentet 23.10.2017 fra: <http://www.nmmaf.no/nmmaf-pressemelding/>
- NIF (2015). *Idrettspolitisk dokument 2015–2019*. Hentet 13.06.2016 fra https://www.idrettsforbundet.no/globalassets/idrett/idrettsforbundet/om-nif/idrettspolitisk-dokument-2015-2019/57_15_nif_idrettspolitisk-dokument-2015-2019_lr_0909.pdf
- NIF (2017). *Årsrapport 2016*. Hentet 11.09.2017 fra: https://www.idrettsforbundet.no/globalassets/idrett/25_17_nif-arsrapport-2016_lr.pdf
- Peterson, T. og Schenker, K. (2017). Social entrepreneurship in a sport policy context. *Sport in Society*, 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1080/17430437.2017.1346618>
- Peterson, T. og Schenker, K. (2015). *KIOSK – Om idrott och socialt entreprenörskap*. Malmö: Bokbox Förlag.
- Prahalad, C.K. (2006). *The Fortune at the Bottom of the Pyramid*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Rafoss, K. og Tangen, J.O. (2017). Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, Nr 2–2017, 152–170.
- Ratten, V. (2011a). Sport-based entrepreneurship: towards a new theory of entrepreneurship and sport management. *International Entrepreneurship Management Journal*, 7, 57–69
- Ratten, V. (2011b). 'A social perspective of sports-based entrepreneurship', *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, Vol. 12, No. 3, 314–326.
- Ratten, V. (2011c). 'Social entrepreneurship and innovation in sports', *International Journal of Social Entrepreneurship and Innovation*, Vol. 1, No. 1, 42–54.
- Ratten, V. (2012). 'Sports entrepreneurship: towards a conceptualisation', *International journal of Entrepreneurial Venturing*, Vol. 4, No. 1, 1–18.
- Ratten, V. (2015). Athletes as entrepreneurs: the role of social capital and leadership ability. *Int. J. Entrepreneurship and Small Business*, Vol. 25, No. 4, 442–455.

- Ratten, V. (2017). *Sports innovation management*. London: Routledge.
- Ringuet-Riot, C.J., Carter, S. og James, D.A. (2014). Programmed innovation in team sport using needs driven innovation. *Procedia Engineering*, vol. 72, 817–822.
- Santos, M.P., Escuales, C. og Mota, J. (2004). The relationship between socioeconomic status and adolescents' organized and nonorganized physical activities. *Pediatric Exercise Science*, 16(3), 210–218.
- Samdal, O., Bye, H.H., Torsheim, T. Fismen, A.S., Haug, E., Smith, O.R.F. og Wold, B. (2012). Trender i sosial ulikhet i helseatferd. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 12(2): 21–41.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, passer ikke, gidder ikke? Om frafallet i norsk idrett*. ISF-rapport nr. 3/2005. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Seippel, Ø. (2016). Sprek, vakker og kjedelig? Trening og mening blant ungdom: 1985–2013. I Ø. Seippel, Sisjord, M.K., og Strandbu, Å. (red.). *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, pp. 70–84.
- Sirnes, T. (2015). Kommunen som innovasjonsarena. I E. Willumsen og A.Ødegård (red.). *Sosial Innovasjon – fra politikk til tjenesteutvikling* Bergen: Fagbokforlaget, pp. 173–193.
- Skog, O.J. (2005). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- SMMAF (n.d.). *SMMAF – HISTORIA*. Hentet 17.01.2018 fra: <http://www.smmaf.se/forbundet/historia/>
- Spaaij, R. (2009). Sport as a vehicle for social mobility and regulation of disadvantaged urban youth. *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 44, issue 2, 247–264.
- Spaaij, R. (2011). *Sport and Social Mobility. Crossing Boundaries*. London: Routledge.
- Spaaij, R., Magee, J. og Jeanes, R. (2014). *Sport and social exclusion in global society*. London: Routledge.
- Spencer, D. (2009). Habit(us), Body Techniques and Body Callusing: An Ethnography of Mixed Martial Arts. *Body & Society*, vol. 15, no.4, 119–143.
- Spencer, D. (2011). *Ultimate fighting and embodiment: Violence, gender and mixed martial arts*. London, UK: Routledge
- Stenius, M. (2015). Hybrid masculinity in mixed martial arts: gender, homosociality, and homoeroticism, *Men and Masculinities*, 1–12.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P.L., Seippel, Ø. og Dalen, H.B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2/2017, 132–151.
- Strandbu, Å., Stefansen, K., og Smette, I. (2016). En plass i jevnalderfellesskapet. Idrettens betydning i ungdomstida. I Ø. Seippel, M. K. Sisjord, & Å. Strandbu (red.), *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen Damm, pp. 113–132.
- Sørensen, E. og Torfing, J. (2011). Enhancing Collaborative Innovation in the Public Sector. *Administration & Society*, 43 (8), 842–868.
- Sørensen, E. og J. Torfing (2012) Collaborative innovation in the public sector. *The innovation Journal: The public sector innovation journal*, vol. 17(1), 1–14.

- Tjønnal, A. (2018). Sport innovation: developing a typology, *European Journal of Sport and Society*, 1-17. DOI: <https://doi.org/10.1080/16138171.2017.1421504>
- Tjønnal, A. (2017). 'I don't think they realise how good we are': Innovation, inclusion and exclusion in women's Olympic boxing. *International Review for the Sociology of Sport*, 1-20. DOI: 10.1177/1012690217715642
- Tjønnal, A. (2016a). Innovation and Social Inclusion in Sport. I V.Ratten og J.Ferreira (red.). *Sport Entrepreneurship and Innovation*. London: Routledge, pp.42-59.
- Tjønnal, A. (2016b). Sport, Innovation and Strategic Management: A Systematic Literature Review. *Brazilian Business Review*, vol.13, 38-56.
- Tjønnal, A. (2016c). Pugilistiske pionerer. Historien om norsk kvinneboknings utvikling i perioden 1980-2016. *Idrott, historia och sambälle, SVIFs årstidsskrift 2016*, 69-97.
- Tjønnal, A. og Hovden, J. (2016). Kjønn som sparringspartner – Ledelsesformer og betydninger av kjønn blant norske boksetrenere. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 03/04, 185-202. DOI: 10.18261/issn.1891-1781-2016-03-04-04
- Tufte, P.A. (2018). *Hvordan lese kvantitativ forskning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Walseth, K. og Fasting, K. (2004). Sport as a means of integrating minority women. *Sport in Society*, 7:1, 109-129.
- Wegener, C. (2015). Et innovationsbegreb på den offentlige sektors premisser. I O.J. Andersen, L. Gårseth-Nesbakk og T. Bondas (red.). *Innovasjoner i offentlig tjenesteyting – vågal reise med behov for allierte*. Bergen: Fagbokforlaget, pp. 19-37.
- Westley, F. og Antadze, N. (2010). Making a Difference: Strategies for Scaling Social Innovation for Greater Impact. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 15 (2): 1-19
- Willumsen, E. og Ødegård, A. (2015). Innovasjon – et konsept i endring. I E. Willumsen og A. Ødegård (red.). *Sosial Innovasjon – fra politikk til tjenesteutvikling* Bergen: Fagbokforlaget, pp.17-23.
- Willumsen, E., Sirnes, T. og Ødegård, A. (2015). Innovasjon innen helse og velferd – sosial innovasjon. in E. Willumsen og A.Ødegård (red.). *Sosial Innovasjon – fra politikk til tjenesteutvikling* Bergen: Fagbokforlaget, pp.25-41.